

A szövetséges hatalmak II. világháború alatti konferenciái

Az Atlanti Charta (Új-Foundland, 1941. augusztus 14.)

1941. augusztus 14-én az új-foundlandi Placentia-öbölben került sor **Churchill és Roosevelt találkozására** az Augusta amerikai cirkáló és a Prince of Wales brit csatahajó fedélzetén. Itt fogadták el az Atlanti Chartát, amely az USA és Nagy-Britannia II. világháború alatti politikájának közös elveit fektette le, és amelyhez **1941. szeptember 24-én a Szovjetunió is csatlakozott.**

Az USA izolációs politikájának felszámolásához és az Atlanti Charta kiadásához nagymértékben hozzájárult, hogy Németország 1941. június 22-én megtámadta a Szovjetuniót (Barbarossa-hadművelet). Rooseveltt a Szovjetunió védelmét az USA védelme és biztonsága szempontjából létfontosságúnak tartotta és bevonta a lend-lease programba.

Lend-lease: 1941. március 11-én írta alá Rooseveltt amerikai elnök az ún. kölcsönbérleti törvényt (Lend-lease Act), ami lehetővé tette a korábban semlegességet fogadó Egyesült Államok számára, hogy fegyvereket szállítson azon országoknak, amelyeket fontosnak tartott biztonsága szempontjából. A győztes háború után, a hidegháborús időszakban a Szovjetunió megtagadta a fegyverkölcson visszafizetését, Nagy-Britannia azonban 2006. december 31-ig utalta a törlesztőrészleteket az amerikai kormány számára.

Az Atlanti Chartában az USA és az Egyesült Királyság leszögezték:

- nem törekednek területi növekedésre;
- nem kívánnak olyan területi változásokat, amelyek nem egyeznek meg az érinett népek akaratával;
- tiszteletben tartják minden nép jogát, hogy megválasszák azt a kormányformát, amely alatt élni akarnak;
- arra törekednek, hogy minden állam egyenlő feltételekkel vegyen részt a világkereskedelemben és jusson hozzá a világ nyersanyagforrásaihoz;
- biztosítani kell a tengerek és óceánok szabad és biztonságos hajózhatóságát;
- a világ valamennyi országának és nemzetének le kell mondania az erőszakalkalmazásról.¹

Az Egyesült Nemzetek nyilatkozata (Washington 1942. január 1.)

1941. december 7-én Japán a Pearl Harbour elleni támadással háborút kezdett az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság ellen. Másnap a két nyugati hatalom hadat üzent Japánnak. Ezt követően december 11-én a háromhatalmi egyezmény tagjai egyezményt kötöttek az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság elleni együttes hadviselésről, egyidejűleg Németország és Olaszország hadat üzent az Egyesült Államoknak.

¹ Az Egyesült Államok elnökének és Nagy-Britannia miniszterelnökének közös nyilatkozata In: Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918-1945 Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Gondolat Könyvkiadó Budapest, 1983. 526-527.o.

A nyilatkozat a tengelyhatalmak elleni koalíció létrejöttének okmánya, amelyet a 26 ország képviselőinek részvételével megrendezett washingtoni konferencia résztvevői írtak alá. (1945. május 1-ig további 21 nemzet csatlakozott a nyilatkozathoz.) **Az aláíró országokat az eredetileg tervezett 'Társult Hatalmak' helyett Rooseveltt javaslatára nevezték el Egyesült Nemzeteknek.** A háború folyamán az Egyesült Nemzetek és a 'szövetségesek' kifejezés szinonimaként vált használatossá.²

A nyilatkozatot aláíró államok egyrészt magukévá tették az Atlanti Chartában foglalt elveket és célokat, másrészt kötelezték magukat, hogy teljes katonai és gazdasági erejüket a tengelyhatalmak és csatlós államaik ellen bevetik, harmadrészt pedig kötelezték magukat arra, hogy nem kötnek különbékét vagy külön fegyverszünetet.³

Casablanca (Marokkó, 1943. január 14-24.)

1942. október 23-án *Montgomery tábornok* vezetésével brit csapatok *El Alameinnél* megállították az *Erwin Rommel* tábornok vezette német erőket, november 8-án angol-amerikai partraszállásra került sor Algériában és Marokkóban. 1943. január 14-én Marokkó fővárosában, Casablancában nyílt meg az angolszász hatalmak értekezlete.

Ez volt az első alkalom, hogy amerikai elnök elhagyta Amerika földjét, illetve parti vizeit azóta, hogy Woodrow Wilson részt vett az 1919-es párizsi békekonferencián. Az egyesített vezérkari konferencia célja az olaszországi partraszállás tervének kidolgozása volt. Sztálint is meghívták Casablancába, de az oroszországi hadi helyzet (Sztálingrád ostroma) nem tette lehetővé, hogy a szovjet vezető elhagyja az országot.⁴

Churchill és Roosevelt deklarálták a feltétel nélküli kapituláció formuláját, azaz kimondták, hogy a tengelyhatalmaktól és a csatlós államaiktól csak a feltétel nélküli megadást fogadják el. A formula kizárta annak a lehetőségét is, hogy egy esetleges kormányváltás esetén tárgyalásos fegyverszünetet kössenek.⁵

Moszkvai külügyminiszteri találkozó (Szovjetunió, 1943. október 19-30.)

A moszkvai értekezlet volt az első, amelyen a három szövetséges nagyhatalom, az Egyesült Államok, a Szovjetunió és Nagy-Britannia összehangolták háborús céljaikat. Az 1943. októberi moszkvai tanácskozáson a három ország külügyminiszterei, *Cordell Hull*, *Vjacseszlav Molotov* és *Anthony Eden* vettek részt, amelynek végén négy nyilatkozatot adtak ki:

- **az általános biztonságról szóló nyilatkozatban** - amelyet Kína is aláírt – megerősítik, hogy addig folytatják a harcot a tengelyhatalmakkal és csatlós országaikkal, amíg azok feltétel nélküli megadást követően le nem teszik a fegyvert, valamint hogy a

² <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=JNPF0Z> (2020.09.09.)

³ Egyesült Nemzetek nyilatkozata In: Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918-1945 Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Gondolat KönyvkiadóBudapest, 1983. 533-534.o.

⁴ Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918-1945 Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Gondolat KönyvkiadóBudapest, 1983. 550.o.

⁵ Herber Attila-Martos Ida-Moss László-Tisza László: Történelem 1914-től 1990-ig Reáltanoda Alapítvány 1998. 178.o.

nemzetközi béke és biztonság fenntartása céljából általános nemzetközi szervezetet létesítenek.

- **az Olaszországról szóló nyilatkozatban** megállapodtak, hogy a szicíliai partraszállás és azt követő katonai akciók politikai célja a fasiszta felszámolása Olaszországban és egy demokratikus elveken alapuló politikai rendszer kiépítésének elősegítése, ennek érdekében fel kell oszlatni a fasiszta rendszer által felállított intézményeket, szerveeteket, a közigazgatásból el kell távolítani a fasiszta vagy fasisztabarát elemeket, a politikai foglyokat szabadon kell bocsátani, meg kell teremteni helyi önkormányzatok demokratikusan választott szerveit, a fasiszta vezetőket és háborús bűnösöket felelősségre kell vonni.
- **az Ausztriáról szóló nyilatkozatban** a szövetségesek kijelentették, hogy a hitleri agresszió áldozatául esett országot fel kell szabadítani, az Anschluss-t pedig semmisnek tekintik.
- **a háromhatalmi nyilatkozat a kegyetlenkedésről című dokumentumban** a német háborús bűnösök felelősségre vonásával kapcsolatban leszögezte, hogy mindazokat, akiknek a cselekményei egy bizonyos országhoz köthetők, a német fegyverszünetet követően visszazárlítják abba az országba, ahol háborús és emberiesség elleni bűncselekményeiket elkövették, hogy a felszabadult országok kormányai saját törvényeik alapján vonják őket felelősségre. Ez az elv nem érinti azokat a háborús főbűnösöket, akiknek a cselekménye nem köthető földrajzi helyhez, és akiket a szövetséges államok együttesen fognak felelősségre vonni.⁶

Teherán (Irán, 1943. november 28-december 1.)

Az első találkozó, amelynek során a „három nagy”, Sztálin, Rooseveltt és Churchill találkozott egymással Irán fővárosában. Rooseveltt már évek óta szeretett volna személyesen találkozni Sztálinnal, de Sztálin elsősorban az oroszországi hadi események miatt nem hagyhatta el az országot, így nem volt ott az év elején tartott casablancai találkozó sem.

A teheráni konferencia egyik – és a Szovjetunió számára legfontosabb – témája a második, nyugati front megnyitása volt, amely elengedhetetlen volt a Vörös Hadsereg tehermentesítése szempontjából.

Rooseveltt mindenképpen szeretett volna személyes jó kapcsolatot kialakítani Sztálinnal, ezért szerette volna elkerülni annak látszatát mintha a britek és az amerikaiak szövetkeztek volna Sztálin ellen, így amikor még a konferencia előtt az angolszász delegációk megérkeztek Kairóba úton Teherán felé, Churchill csalódottan vette tudomásul, hogy nem találkozhat Roosevelttel. Churchill ezt keserűen vette tudomásul, mert számos kérdésben kívánt volna előzetesen egyeztetni az amerikai elnökkel, többek között a második frontról, amelynek megnyitását a britek ugyan elvileg támogatták, de a gyakorlatban mindent megtettek annak elhalasztása érdekében.⁷

⁶ Halmosy Dénes: A moszkvai értekezleten elfogadott nyilatkozatok In: Nemzetközi szerződések 1918-1945 Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Gondolat Könyvkiadó Budapest, 1983. 557-561.o.

⁷ Rees, Laurence: Zárt ajtó mögött. Sztálin és a Nyugat politikai játszmái Alexandra Kiadó 2011. 186-187.

Az értekezlet katonai következtetéseinek tanúsága szerint – amelyet csak a háborút követően, 1947. március 24-én hoztak nyilvánosságra – **a szövetségesek megállapodtak, hogy**

- a jugoszláv partizánokat utánpótlás és felszerelés szállításával támogatják;

- katonai szempontból szükségesnek tartották, hogy Törökország belépjen még az 1943-as év ége előtt a szövetségesek oldalán a háborúba. Ez ugyanakkor csak jóval később, 1945. február 2-án történt meg, amikor Törökország hadat üzent Németországnak, miután 1945. január 3-án megszakította vele a diplomáciai kapcsolatokat.

- a második frontot megnyitó **Overlord hadműveletet** 1944 májusában indítják meg Dél-Franciaországban. A Szovjetunió pedig ezzel párhuzamosan a keleti fronton indít offenzívát abból a célból, hogy megakadályozzák a német haderők átszállítását a keleti frontról a nyugatira.⁸

Dumbarton Oaks (USA, 1944. szeptember 21-október 7.)

Dumbarton Oaksban, Washington egyik elegáns villanegyedében az USA, az Egyesült Királyság, a Szovjetunió és Kína elhatározták, hogy a Népszövetséget felváltják az Egyesült Nemzetek Szervezetével (ENSZ), és kidolgozták az ENSZ alapokmányának főbb rendelkezéseit. Véglegessé vált a szervezet minden tagját tömörítő Közgyűlés, illetve a szűkebb, különleges feladatokat ellátó Biztonsági Tanács (BT) közötti megkülönböztetés, ezen kívül megállapodtak a BT összetételében is.⁹

A Morgenthau-terv és a Québec-i találkozó (Kanada, 1944. szeptember 13-16.)

A Roosevelt-adminisztrációnak nem volt világos és egyértelmű koncepciója az ún. német kérdésben, amely magában foglalta a Németországgal kötendő béke rendezőelvéit is. A valóságban az egyes minisztériumok egymással versengő Németország-politikát alakítottak ki és próbálták maguknak megnyerni az elnököt. **Henry Morgenthau amerikai pénzügyminiszter** nevéhez kötődik a „karthagói béke” tervezete, amely a német nép „átnevelésével, a német ipar megsemmisítésével Németországot végső soron mezőgazdasági országgá kívánta lesüllyeszteni. A zsidó származású Morgenthau elitőlen nyilatkozott az amerikai külügyminisztérium, a State Department Holocausttal kapcsolatos szerinte „közömbös és érzéketlen” beállítottságával kapcsolatban, úgy nyilatkozott a tervezett éró kritikákra, amelyek szerint a német ipar szétzilálása a német népet mérhetetlen nyomorhoz és szenvedéshez vezet:

„Nem érdekel a (német) lakosság sorsa...nem mi akartuk ezt a háborút, nem mi küldtük gázkamrába emberek millióit...a németek nem akarták, hogy másképp legyen.”¹⁰

⁸ Halmosy Dénes: A teheráni értekezlet katonai következtetéseit In: Nemzetközi szerződések 1918-1945 Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Gondolat Könyvkiadó Budapest, 1983. 567.o.

⁹ <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=HBJFWJ> (2020.09.07.)

¹⁰ Idézi Mezei Géza: Németország és a hidegháború. A szövetséges hatalmak és a német kérdés 1945-1961 Új Mandátum Budapest, 1999. 24. o.

A tervezet főbb pontjai értelmében:

- Németország teljesen le kell szerelni (teljes demilitarizálás).
- A háborús bűnösök felelőssége vonása egy ezt a célt szolgáló program révén.
- Nem olyan jóvátételre van szükség, amelynek jövőbeni kifizetések vagy szállítások útján kell megvalósulnia, hanem a rendelkezésre álló német erőforrások és területek átadása útján kell a jóvátételi rendelkezéseket meghatározni, például a németek által megszállt területekről elrabolt tulajdonok visszaadása vagy a németek Németországon kívüli kényszermunkája révén; a legfontosabb német gyárakat le kell szerelni és jóvátételként a szövetségesek között szétosztani.
- A német nép átnevelése érdekében minden iskolát és egyetemet be kell zárni, amíg nem állnak rendelkezésre megfelelő tankönyvek és tanárok a rendelkezésre, valamint minden német adó, újság és folyóirat, hetilap kiadását szüneteltetni kell mindaddig, amíg nem végezhető megfelelő ellenőrzésük és jön létre egy program az újraindításukra.
- A terv területi rendelkezései értelmében Kelet-Poroszországot át kell adni a Szovjetunióknak, Dél-Sziléziát Lengyelországnak, a Rajna-Mosel és a Saar-vidéket pedig Franciaországnak. A Ruhr-vidéket nemzetközi ellenőrzés alá kell vonni, az itt található ipari létesítményeket le kell bontani és átadni a szövetségeseknek. Az így megmaradt területeket egy észak- és egy délnémet államra kell osztani.
- Minden katonai és civil repülőgépet le kell foglalni.
- A német gazdaságot a kapitulációt követő legalább 20 évig szövetséges ellenőrzés alatt kell tartani.¹¹

Québecben 1944 szeptemberében **Churchill és Roosevelt utolsó kétoldalú** találkozásán az angolszász hatalmak vezetői megállapodtak abban, hogy az európai háború befejezése után az Egyesült Királyság teljes haderejét beveti a Csendes-óceánon a japánok elleni háborúban. Itt fogadták el a **Morgenthau-tervet**.

Mivel mind a külügy mind a közvélemény részéről éles kritika érte a béketervet, szeptember 22-én Roosevelttel visszavonta aláírását a béketerről.

Moszkva (Szovjetunió, 1944. október 9-18.)

Az 1944. októberi moszkvai külügyminiszteri konferencián történik a brit-szovjet érdekszférák elhatárolása **Churchill és Sztálin** által. A Churchill emlékiratában fennmaradt változat szerint az eredeti cettlre írt szovjet arányokat (Románia 90%, Bulgária 75%, Jugoszlávia 50%, Magyarország 50%, Görögország 10%) Sztálin kipipálja, de másnap Eden és Molotov módosítja (Magyarország és Bulgária esetében 80%) a százalékegyezményt.

Jalta (Szovjetunió, 1945. február 4-11.)

Sztálin, Roosevelt és Churchill második nagy konferenciájára számos negatív tényező vetett

¹¹ Mezei Géza (szerk.): Európa kettészakítása és a kétpólusú nemzetközi rend születése (1945-1949) Új Mandátum Könyvkiadó Budapest, 2001 73-76.o.

árnyékot, egyrészt 1945 januárjára az USA egyértelművé tette a Szovjetunió számára, hogy nem adja meg a kért nagy összegű, hosszú lejáratú és kedvező kamatozású helyreállítási kölcsönt, másrészt Rooseveltnél az elnök egészségi állapota már nagyon rossz volt ekkor. Harmadrészt a jaltai értekezletre az angolszász hatalmakra nézve kedvezőtlen hadihelyzetben került sor, ugyanis a partraszállást követően az angolszász inváziós erők egészen Németország nyugati határáig nyomultak előre, és 1944. decemberben előkészületeket tettek a Rajnán való átkelésre, azonban a német haderő **Rundstadt tábornagy** vezetésével ellentámadást indított. 1945. január 6-án Churchill azzal a kérdéssel fordult Sztálinhoz, hogy számíthatnak-e az angolszász szövetségesek, a keleti fronton egy nagy, tehermentesítő offenzívára. Mire a jaltai konferencia összeült a szovjet csapatok felszabadították (és egyben ellenőrzésük alá is vonták) a német megszállás alól egész Lengyelországot és már mélyen bent voltak Németország területén. A szovjetek még 1944 őszen felszabadították Románia, Bulgária és Albánia egész területét, valamint Jugoszlávia, Magyarország és Szlovákia területének egy részét, és küszöbön állt Budapest (február 13-i felszabadítása is). A masszív európai szovjet katonai jelenlét miatt Sztálin úgy érezte, ő diktálhatja a feltételeket a Livagyija-kastélyban tartott találkozón.¹²

Több dokumentumot is elfogadnak a konferencia során: február 11-én a konferencia hivatalos nyilatkozatát, szintén 11-én a jegyzőkönyvét (ez teljes egészében csak később lett nyilvános), valamint a Japánra vonatkozó titkos nyilatkozatot.

A jaltai nyilatkozat főbb pontjai:

- **Németország szétzúzása:** a három szövetséges nagyhatalom összehangolt haditervet dolgoz ki Németország térdre kényszerítésére.
- **Németország megszállása és ellenőrzése:** a legyőzött Németországot a megszállási övezetekre osztják és a Központi Ellenőrzési Bizottságon (székhelye Berlin) keresztül közösen igazgatják.
- **Németország által fizetendő jóvátétel:** a szövetségesek megállapodtak, hogy Németországot az általa okozott károk teljes mértékű megtérítésére kötelezik. A jóvátétel mértékének és teljesítési módjának meghatározására Jóvátételi Bizottságot állítanak fel, amelynek székhelye Moszkvában lesz.
- **Az Egyesült Nemzetek Szervezetével kapcsolatos döntések:** 1945 áprilisára San Fransisco-ba hívják össze azt az értekezletet, amelynek a feladata a szervezet alapokmányának kialakítása.
- **Nyilatkozat a felszabadított Európáról:** megerősítik az Atlanti Charta elveit, kifejezetten azt miszerint minden, a német megszállás alól felszabaduló népnek joga, hogy meghatározza azt a politikai és társadalmi berendezkedést, amelyben élni akar.
- **Lengyelországgal kapcsolatos megállapodás:** az ország felszabadítása után egy, a lublini (a SZU által elismert és támogatott) és a londoni emigráns (az angolszász országok által elismert és támogatott) kormány tagjaiból álló ideiglenes kormányt (Nemzeti Egység Ideiglenes Lengyel Kormánya) kell létrehozni, amelynek a feladata a választások kiírása. Ami a lengyel határok kérdését illeti, a három szövetséges nagyhatalom megegyezett abban, hogy Lengyelország keleti határának a Curzon-vonalat kell követnie, bizonyos

¹² A jaltai értekezlet In: Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918-1945 Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Gondolat Könyvkiadó Budapest, 1983. 592-593.o.

szakaszokon 5-8 kilométernyi eltérésekkel Lengyelország javára, ezért cserébe Lengyelországnak jelentős területi növekedésben kell részesülnie északon és nyugaton.¹³

Vita alakul ki az angolszász szövetségesek és a Szovjetunió között, mert Sztálin nem akart a franciáknak megszállási övezetet adni, végül Franciaország Nagy-Britannia és az USA területeiből kapott megszállási övezetet.

A felszabadított Európáról szóló nyilatkozat és a realitás között óriási szakadék tátongott, amit alátámasztott egyrészt Lengyelország felszabadítását követően a lublini kormány „helyzetbe hozása” a szovjetek részéről, másrészt a román események is. 1945. március 6-án ugyanis a szovjet megszállók Mihály román királyt rákényszerítették a kormány felmentésére és **Petru Groza** vezetésével szovjetbarát kormány kinevezésére.

A Japánra vonatkozó titkos egyezmény értelmében a Szovjetunió vállalta, hogy az európai háború lezárulta után belép a Csendes-óceánon a japánok elleni háborúba, az alábbi feltételekkel:

- Vissza kell állítani az 1904-05-ös japán-orosz háború előtti határokat, azaz Szahalin szigetének déli része és a környező szigeteket vissza kell adni a Szovjetunióknak
- Porth Arthurban vissza kell állítani a SZU tengerészeti bázisát
- A Kuril-szigeteket a SZU-hoz kell csatolni.¹⁴

Potsdam (Németország, 1945. július 17. - augusztus 2.)

A szövetséges nagyhatalmak vezetőinek utolsó konferenciáját Potsdamban a cccienhof kastélyban tartották. A Szovjetunió képviselőjében továbbra is *Sztálin*, míg a brit parlamenti választások eredményeképpen Nagy-Britanniát *Churchill* helyett a munkáspárti *Clement Attlee*, az Egyesült Államokat Roosevelt 1945. április 12-i halála miatt pedig *Harry S. Truman* képviselte. Az itt elért fontosabb megállapodásokat két dokumentum, az augusztus 2-án kiadott jelentés, valamint az augusztus 1-jén kelt, de teljes terjedelmében csak 1947. március 24-én közzétett jegyzőkönyv tartalmazza:

- **A Külügyminiszterek Tanácsának megalakítása:** Nagy-Britannia, az USA, a Szovjetunió, Kína és Franciaország külügyminisztereiből álló testület feladata, hogy kidolgozza a békeszerződés-tervezeteket.
- **Németország megszállásával és igazgatásával kapcsolatos politikai alapelvek:**
  - Németországban a legfőbb hatalmat a megszálló országok haderőinek főparancsnoki gyakorolják, mindegyik a saját övezetében.
  - Nem jön egyelőre létre központi kormány, viszont a helyi közigazgatást helyreállítják a demokratikusan választott tanácsok formájában.
  - Németország teljes lefegyverzése. Ennek érdekében felszámolják Németország teljes szárazföldi, légi és tengeri haderejét; a német vezérkart; minden náci fegyveres szervezetet (SS, SA, SD, Gestapo), a katonai akadémiákat, veteránszervezeteket, katonai hagyományörző egyesületeket, klubokat. Leszerelnek minden fegyvert, lőszeret és hadianyagot gyártó üzemet.
  - Németország nácitlanítása. Az NSDAP és minden náci szervezet felszámolása; a

¹³ A jaltai nyilatkozat In: Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918-1945 Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Gondolat Könyvkiadó Budapest, 1983. 601-606.o.

¹⁴ Egyezmény Japánra vonatkozóan In: Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918-1945 Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Gondolat Könyvkiadó Budapest, 1983. 615-616.o.

náci párt tagjait ki kell zárni az állami és társadalmi funkciókból; a náci háborús bűnösök letartóztatása és felelősségre vonása (Nürnbergi Törvényszék)

- **Németország megszállásával és igazgatásával kapcsolatos gazdasági alapelvek:**
  - A hadigazdálkodáshoz szükséges fémek, vegyi anyagok és gépek gyártásának tilalma, repülőgép és hadihajó gyártásának tilalma.
  - A német gazdaságot szövetséges ellenőrzés alatt kell tartani.
  - A megszállás ideje alatt Németországot gazdasági egységként kezelik a megszálló hatalmak, azaz az alábbi kérdésekben csak egymással egyeztetve, közösen hoznak döntéseket: bányászat és ipar, mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat, bérek, árak, jegyrendszer, import és export, valuta és bankrendszer, országos adóztatás és vámok, jóvátétel, szállítás és közlekedés.
- **A Németország által teljesítendő jóvátétel:**
  - A Szovjetunió jóvátételi követeléseit a SZU által elfoglalt németországi övezetből történő elszállításokkal és a külföldi német vagyontól elégítik ki, valamint a kiegészítésként a nyugati övezetektől is kap bizonyos mértékű jóvátételt.
  - A Szovjetunió magára vállalja, hogy Lengyelország jóvátételi követeléseit a saját jóvátételéből elégíti ki.
  - Az USA, Nagy-Britannia, valamint a többi jóvátételre jogosult állam jóvátételi követeléseit a nyugati övezetektől történő elszállításokból, illetve a külföldi német vagyontól elégítik ki.
- **Königsberg:** A három hatalom megegyezett abban, hogy Königsberg¹⁵várost és környékét a Szovjetunióhoz csatolják.
- **Lengyelország:** A konferencia résztvevői meglepedettségel vették tudomásul, hogy a jaltai megegyezésnek megfelelően 1945. június 28-án megalakult a Lengyel Nemzeti Egység Ideiglenes Kormánya. Lengyelországgal kapcsolatban ismét leszögezték, hogy az ország nyugati határainak végleges megállapítására a békeszerződésben kerül sor.
- **A német lakosság rendezett áttelepítése:** a későbbiekben intézkedéseket kell hozni a Lengyelországban, Csehszlovákiában és Magyarországon maradt német lakosság egészének vagy egy részének Németországba telepítésével kapcsolatban.¹⁶

¹⁵ Ma Kalinyingrád. Az 1947-es párizsi békeszerződés csatolja a SZU-hoz, ezt követően Sztálin megkezdi az itt élő németek kitelepítését, és oroszokat telepít a helyükre a SZU szétbomlásával az Orosz Föderációhoz kerül a terület, de a balti államok függetlenné válása miatt nincs közvetlen kapcsolat Kalinyingrád és Oroszország között. EU eredeti álláspontja szerint a Lengyelország és Litvánia között elhelyezkedő, Oroszországhoz tartozó, de azzal közös határszakasszal nem rendelkező – Oroszországnál lényegesen fejletlenebb – megyébe az orosz állampolgárok csak vízummal utazhattak volna Lengyelország és Litvánia csatlakozását követően. A 2002 novemberében megtartott EU-orosz csúcson azonban sikerült egy Oroszország számára sokkal kedvezőbb megoldást találni: döntés született az egyszerűsített utazási dokumentum létrehozásáról, amellyel az orosz állampolgárok kizárólag az anyaország és az enklávé között utazhatnak a Kalinyingrád-Litvánia-Fehéroroszország-Oroszország útvonalon, továbbá az EU 2004 és 2006 között 50 millió euró támogatást nyújtott Kalinyingrád számára különböző fejlesztésekre.

¹⁶ Jelentés a berlini hármass értekezletről In: Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918-1945 Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Gondolat Könyvkiadó Budapest, 1983. 646-662.o.

Ellenőrző kérdések

1. Mit mondott ki az Atlanti Charta, kik között és mikor jött létre?
2. Mi a lend-lease?
3. Mikor volt a casablancai találkozó és kik között miben született itt megállapodás?
4. Milyen megállapodások születtek az 1943. októberi moszkvai külügyminiszteri találkozón?
5. Ismertesse a szövetséges nagyhatalmak teheráni találkozóját, és az ott született megállapodásokat!
6. Miben állapodtak meg és kik Dumbarton Oaksban?
7. Ismertesse a Morgenthau-tervet és annak sorsát!
8. Miben állapodtak meg 1944 októberében Moszkvában Churchill és Sztálin?
9. Ismertesse a szövetséges nagyhatalmak jaltai találkozóját, és az ott született megállapodásokat!
10. Ismertesse a szövetséges nagyhatalmak potsdami találkozóját, és az ott született megállapodásokat!

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

